

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و به پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادانجویان و اعضاء هیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن همیشه و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال تجملات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات همکاران، سازمان و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشتهار نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برانست: التزام به برانست جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آید.

واحد صفادشت

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب مریم السادات صیادی راد دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق که در تاریخ ۱۴۰۰/۰۶/۱۸ از پایان نامه خود تحت عنوان امکان تشدید مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری ایران و فقه عامه با کسب نمره ۱۴ و درجه خوب دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم .

(۱) این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و...) استفاده نموده‌ام ، مطابق ضوابط و رویه موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.

(۲) این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

(۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و...از این پایان نامه داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .

(۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی

مریم السادات صیادی راد

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد صفادشت

دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

گرایش: جزا و جرم شناسی

عنوان:

امکان تشدید مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری

ایران و فقه عامه

استاد راهنما

دکتر حسین ناصر خاکی

نگارنده

مریم السادات صیادی راد

تابستان ۱۴۰۰

تشکر و قدردانی

تشکر و سپاس بی پایان مخصوص خدایی است که بشر را آفریده و به او قدرت اندیشیدن داده و تواناییهای بالقوه را در وجود انسان قرار داده و او را امر به تلاش و کوشش نموده و راهنمایی را برای هدایت بشر فرستاده است.

پس از ارادت خاضعانه به درگاه خداوند بی همتا از استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسین ناصر خاکی به خاطر سعه صدر و رهنمودهای دلسوزانه که در تهیه ی این پایان نامه مرا مورد لطف خود قرار دادند و راهنمایی های لازم را نمودند تشکر و قدردانی نموده، موفقیت همگان را از درگاه احدیث خواهانم.

تقدیم به:

این پایان نامه را ضمن تشکر و سپاس بیکران و در کمال افتخار و امتنان تقدیم می نمایم به:

به استادان فرزانه و فرهیخته ای که در راه کسب علم و معرفت مرا یاری نمودند .

به آنان که در راه کسب دانش راهنمایم بودند .

به آنان که نفس خیرشان و دعای روح پرورشان بدرقه ی راهم بود.

الها به من کمک کن تا بتوانم ادای دین کنم و به خواسته ی آنان جامه ی عمل بپوشانم .

پروردگارا حسن عاقبت ، سلامت و سعادت را برای آنان مقدر نما .

خدایا توفیق خدمتی سرشار از شور و نشاط و همراه و همسو با علم و دانش و پژوهش جهت

رشد و شکوفایی ایران کهنسال عنایت بفرما.

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
چکیده	۱
فصل اول : کلیات	۲
۱-۱ مقدمه	۳
۲-۱ بیان مسئله	۳
۳-۱ سؤالات تحقیق	۵
۴-۱ فرضیه ها	۵
۵-۱ اهداف تحقیق	۶
۶-۱ بهره وران تحقیق	۶
۷-۱ جنبه نو آوری و جدید بودن تحقیق	۶
۸-۱ سوابق تحقیق	۶
فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش	۱۰
۱-۲ تعریف فرزند کشی	۱۱
۲-۲ عناصر جرم فرزند کشی	۱۱
۱-۲-۲ عنصر مادی فرزند کشی	۱۱
۲-۲-۲ عنصر قانونی فرزند کشی	۱۲
۳-۲-۲ عنصر معنوی فرزند کشی	۱۲
۳-۲ فلسفه قصاص	۱۳
۴-۲ قصاص پدر و مادر در قتل فرزند	۱۵
۱-۴-۲ قتل فرزند توسط پدر	۱۵
۵-۲ مجازات جرم قتل عمدی در فقه و حقوق ایران و موانع اجرای مجازات مزبور	۱۷
۶-۲ مفهوم شرط انتفای ابوت	۱۷
۷-۲ دیدگاه موافقین شرط انتفای ابوت	۱۹
۱-۷-۲ نقد استدلال	۲۰
۲-۷-۲ قتل فرزند تحت عنوان محارب و مفسد فی الارض	۲۲
۳-۷-۲ تطبیق قتل فرزند با عنوان محاربه و افساد فی الارض	۲۶

فصل سوم: مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری ۲۹

۱-۳ مجازات پدر در قانون ۳۰

۲-۳ جواز قصاص پدر در موارد قابل گذشت ۳۲

۱-۲-۳ قصد منجر قتل در فرزند کشی ۳۳

۳-۳ فرزند کشی با سبق تصمیم ۳۹

۴-۳ جواز قتل پدر در موارد فرزند کشیهای غیر قابل گذشت ۴۱

۱-۴-۳ فرزند کشی در حال محاربه ۴۲

۲-۴-۳ فرزند کشی در حال بغی ۴۷

۳-۴-۳ اعتیاد در فرزند کشی ۴۸

۵-۳ ایرادات وارده در قانون فرزند کشی ۵۲

۱-۵-۳ مغایرت با اصل قانونی بودن مجازات ۵۴

۲-۵-۳ مغایرت با اصل تساوی مجازات ۵۵

فصل چهارم: مجازات پدر در قتل فرزند در فقه ۵۹

۱-۴ فرزند کشی در فقه ۶۰

۲-۴ دیدگاه مذاهب فقهی درباره قصاص پدر و مادر در برابر قتل عمدی فرزند ۶۲

۱-۲-۴ دیدگاه اول ۶۳

۲-۲-۴ دیدگاه دوم ۶۷

۳-۴ رأی مختار در مسئله عدم قتل والد در قبال قتل فرزند ۶۸

۴-۴ دیدگاه مذاهب فقهی درباره تفاوت مجازات پدر و مادر در قتل عمدی فرزند ۶۹

۱-۴-۴ دیدگاه اول ۷۰

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات ۷۳

۱-۵ نتیجه گیری ۷۴

۲-۵ پیشنهادات ۷۹

منابع ۸۲

چکیده

فرزند کشی عبارتست از سلب ارادی و ظالمانه حیات فرزند به وسیله پدر و مادر بالغ و عاقل با تحقق ارکان مادی، قانونی و معنوی جرم فرزند کشی محقق می شود. با شنیدن واژه فرزند کشی معمولاً قتل کودک به وسیله پدر به ذهن متبادر می شود. قتل فرزندان توسط پدران که غالباً هم با خشونت و سنگدلی همراه است وجدان عمومی را آزرده و احساسات افراد جامعه را جریحه دار می نماید و هدف از انجام این تحقیق بررسی مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری ایران و فقه عامه بوده است و از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است و نتایج حاکی از این تحقیق این می باشد که فقیهان اسلامی در زمینه مجازات پدر و جد پدری به جهت قتل فرزند، اتفاق نظر ندارند. در فقه امامیه، فقیهان معتقد هستند که پدر به جهت قتل فرزند قصاص نمی شوند. آنان برای عدم قصاص پدر به روایات، اجماع و علت فاعلی بودن برای فرزند استناد جسته اند. فقیهان شافعی، حنبلی و حنفی به استناد روایات، حق ولایت پدر بر فرزند و قاعده درأ، قائل به عدم قصاص پدر به جهت قتل فرزند هستند. ولی فقیهان مالکی قائل به تفصیل شده اند که پدر در صورت قصد قتل فرزند، قصاص می شود. در زمینه مجازات جد پدری، مشهور فقیهان امامیه، جد پدری را ملحق به پدر دانسته و وی را مستحق مجازات قصاص نمی دانند. ولی در فقه اهل سنت، بعضی از فقیهان معتقد هستند جد پدری قصاص نمی شود و بعضی دیگر از جمله حسن بن حی قائل به قصاص جد پدری می باشند و همچنین مالکیه در حکم جد، قائل به تفصیل شده است.

کلید واژگان: فرزندکشی، مجازات پدر، قتل، حقوق کیفری، فقه.

فصل اول : کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

یکی از مسائل مهم فقهی، مسئله قصاص پدر در برابر کشتن عمدی فرزند است. این موضوع در مذاهب فقهی، به تفصیل مورد بحث فقها قرار گرفته است. فقهای مذاهب اسلامی درباره قصاص پدر در برابر کشتن عمدی فرزند، دو دیدگاه متفاوت ارائه کرده اند: دیدگاه نخست، جمهور مذاهب اهل سنت (حنفیه، شافعیه و حنابله) و شیعه امامیه (در قول مشهور خویش قائل به عدم قصاص والد به سبب کشتن عمدی فرزند هستند که مهم ترین دلیل این حکم نزد این دسته از فقها، حدیث «لا یقاد الوالد بالولد» است. دیدگاه دوم: مالکیه بنابر قول راجح و بعضی دیگر از فقیهان اسلامی، قائل به قصاص پدر در مقابل کشتن عمدی فرزند هستند. از جمله ادله این دسته از فقها، استدلال به عموم ادله قصاص است. یکی از مسائل فقهی وابسته به قصاص والد در برابر قتل عمدی فرزند، مسئله تفاوت مجازات پدر در این مسئله است که شیعه امامیه و امام احمد (بنابر قولی از او)، برخلاف جمهور مذاهب فقهی اهل سنت، قائل به تفاوت مجازات بین پدر و مادر در این مورد هستند، به طوری که انتفای قصاص را در این مسئله، منحصر به پدر دانسته اند. ماده ۳۰۱ قانون مجازات اسلامی ایران نیز در مسئله عدم قصاص والد به فرزند، به طور عموم از دیدگاه جمهور اهل سنت و قول مشهور شیعه امامیه و در مسئله تفاوت مجازات بین پدر و مادر، به طور خصوص از دیدگاه شیعه امامیه پیروی کرده است. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در ماده ۲۲۰ به پیروی از نظر فقها رابطه ابوت را مانع قصاص می داند و در صورت ارتکاب، پدر را محکوم به دیه و تعزیر محکوم می کند. در قانون مجازات جدید نیز قانونگذار در ماده ۳۰۱ همین حکم را تایید می کند. با این حال بسیاری از حقوقدانان و صاحب نظران با این حکم مخالف هستند و آن قانونی جرم زا می دانند.

۲-۱ بیان مسئله

با شنیدن واژه فرزندکشی معمولاً قتل کودک به وسیله ی پدر به ذهن متبادر می شود. قتل فرزندان توسط پدران که غالباً هم با خشونت و سنگدلی همراه است وجدان عمومی را آزرده و

احساسات افراد جامعه را جریحه دار می نماید. اما همچنانکه رابطه ابوت از بدو تولد یا حتی قبل از آن تا زمان مرگ بین ابویین و فرزند برقرار است لذا فرزندکشی اعم خواهد بود از قتل جنین، نوزاد، کودک و بزرگسال که البته نمود و بروز آن بیشتر در قتل نوزاد و کودک بوده و حساسیت افراد جامعه را نیز برانگیخته و با توجه به آسیب پذیری و وابستگی کودکان به والدینشان اهمیت پرداختن به موضوع دو چندان می گردد. از نظر عدالت قضایی، فرزندکشی نه اینکه به ظاهر نباید موجب انتفاء قصاص گردد بلکه از دید و منظری دیگر باید پذیرفت که فرزند در پناه پدر و جد پدری است و مامن و تکیه گاه نمی تواند خود عامل قتل و از بین بردن امنیت باشد. (نیکخواه؛ پورحسینی، ۱۳۹۴: ۲۵)

بر اساس فقه شیعه، پدر یا جد پدری در صورت قتل فرزند قصاص نمی شوند؛ اما مادر چنین حکمی ندارد. فقهای اهل سنت با تمسک به استحسان، این حکم را شامل مادر نیز دانسته اند. بررسی ادله این حکم نشان می دهد که امکان اثبات این حکم برای مادر وجود دارد و نیز از نظر حقوقی نیز باید راهکارهایی را در این زمینه تعیین نمود. فقهای شیعه تقریباً اتفاق نظر دارند که اگر پدر یا جد پدری فرزند خود را عمداً بکشد، قصاص نمی شود؛ اما این حکم در مورد مادر و سایر اقوام مقتول وجود ندارد که در زیر به برخی از فتاوی ایشان اشاره می کنیم: مرحوم محقق نجفی در این خصوص می گوید: «مادر اگر فرزند خود را بکشد قصاص می شود و هیچ مخالفی را در این حکم ندیدم، مگر اسکافی که با سخن فقهای اهل سنت هم رأی است و مادر را با پدر مقایسه می کند و از راه استحسان، حکم به معافیت وی از مجازات می دهد. همچنین اقارب دیگر مانند اجداد، جدات مادری، برادران، خواهران پدری و مادری، عموها، عمه‌ها، دایی‌ها و خاله‌ها نیز اگر نوه یا برادرزاده یا خواهرزاده خود را بکشند قصاص می شوند و مخالفی هم در این زمینه ندیدم، مگر ابوعلی و فقهای اهل سنت که اجداد و جدات را معاف از مجازات می دانند» (زراعت، ۱۳۸۸: ۱۲۶)

در نظام جزایی ایران به تبع سیاست جنایی اسلام، پدر و جد پدری در قتل عمدی فرزند از معافیت در قصاص برخوردارند. افزایش آمار فرزندکشی در سیستم قضایی ایران و سایر کشورهای اسلامی که مجری این دیدگاهند، نشان داده که تعزیر صرف نتوانسته است در برخورد با این عمل مجرمانه، بازدارنده باشد. اندکی تأمل در ریشه فقهی این معافیت، نشان می دهد که استثنای مذکور مطلق نبوده و در موارد خاص مانند قصد منجر قتل و یا قتل با سبق تصمیم می توان پدر را قصاص و یا در موارد فرزندکشی های حدودی یا حق الهی، مانند قتل فرزند در حال محاربه و... وی را مستحق

کیفر اعدام دانست. (ایزدی فر و نبی پور، ۱۳۹۰: ۱۲۰)

یکی از موانع تحقق و صدور حکم قصاص نفس در حقوق کیفری ایران، ابوت قاتل نسبت به مقتول می باشد. قتل فرزند توسط پدرش در جوامع امروزی مشکلاتی جدی را به وجود آورده است که در سال های اخیر روند صعودی پیدا کرده است و پدر نیز در اثبات دلیل قتل عمد فرزندش معاف بوده و همین اندازه که برای دادگاه رابطه ابوت قاتل نسبت به مقتول احراز گردد، قاضی مکلف به صدور رأی مبتنی بر سقوط قصاص نفس می باشد. پرداخت دیه به ورثه مقتول و تعزیر قاتل از نظر جنبه عمومی جرم به قوت خود باقی است. از دیدگاه فقه عامه مجازات کشتن فرزند از سوی پدر؛ در فقهای شافعی و حنبلی و حنفی اعتقاد به عدم قصاص پدر بخاطر قتل فرزند دارد ولی در فقه مالکی قتل عمدی فرزند توسط پدر را مستحق قصاص می دانند. مجازات کشتن فرزند از سوی مادر در مذهب سنی و فقهای عامه مادر را ملحق به پدر می دانند در قصاص یا عدم قصاص بخاطر قتل فرزند. (اسحاقی، ۱۳۸۰: ۴۵)

هدف از نگارش این پژوهش این می باشد که فرزندان جزء سرمایه های مهم اجتماعی کشور هستند و جامعه متضرر از جرم فرزندکشی می باشد و از این بابت این پژوهش دارای اهمیت بسیاری می باشد.

۱-۳ سوالات تحقیق

۱. مبانی فقهی و حقوقی تشدید مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری ایران و فقه عامه چگونه است؟

سوال فرعی:

۲. دلایل فرزندکشی در جامعه با نگاهی به حقوق کیفری ایران چیست؟

۳. حکم قتل فرزند توسط پدر در فقه عامه چیست؟

۱-۴ فرضیه ها

فرضیه اصلی:

۱. در حقوق کیفری ایران و فقه عامه مجازات قتل فرزند توسط پدر، چه از نظر فقهی و چه از نظر حقوقی شامل قصاص نمی باشد.

فرضیه فرعی:

۲. صیانت از حقوق فردی شخص و تضمین در نظم عمومی می تواند دلایلی بر فرزندکشی در جامعه باشد.

۳. در حکم قتل فرزند توسط پدر در فقه عامه این است که پدر در برابر قتل فرزند خویش قصاص واجب نیست.

۵-۱ اهداف تحقیق

اهداف علمی

۱. بررسی مبانی مجازات پدر در قتل فرزند در حقوق کیفری ایران
۲. بررسی مبانی مجازات پدر در قتل فرزند در فقه عامه

کاربردی

۳. تبیین راه کارهایی برای کاهش این جرایم در کشور ایران

ضرورت های خاص

از آن جهت حائز اهمیت است که یکی از مبنای مهم جرم نگاری قتل فرزند می باشد.

۶-۱ بهره ورا ن تحقیق

دانشجویان حقوق و علاقمندان به این مبحث و هم چنین مورد استفاده فقها نیز می باشد.

۷-۱ جنبه نو آوری و جدید بودن تحقیق

با توجه به تحقیقات انجام شده در رابطه با امکان تشدید مجازات پدر در قتل فرزند هم در حقوق کیفری و هم در فقه عامه به طور یکجا تحقیقی انجام نگرفته است.

۸-۱ سوابق تحقیق

آقاباقری، (۱۳۹۹) در مقاله ای با عنوان: «واکاوی ادله ی فقهی عدم مجازات قصاص برای جرم

فرزندکشی» به بررسی حکم قصاص در جرم فرزندکشی پرداخته است. قصاص به عنوان مجازات اصلی قتل عمدی، در نظام کیفری ایران که مبتنی بر سیاست جنایی اسلام می باشد، با محدودیتها و استثنائاتی روبروست که از آن جمله عدم امکان قصاص پدر در قبال قتل فرزند است. گسترش جرم فرزندکشی و بازدارنده نبودن کیفر تعزیری برای این عمل مجرمانه، تناقض ظاهری حکم با ادله ای همچون آیه ی قصاص و ضعف در حکمت ها و علل بیان شده برای این تخصیص، ضرورت بازنگری در ادله ی فقهی این استثنای قائل شده برای حکم قصاص را نشان می دهد که تاکنون به دلیل شهرت فتاوی و ادعای اجماع، مورد واکاوی و تحلیل منتقدانه قرار نگرفته است و نتیجه ی حاصل نیز موکد این نظر است که ادله ی عقلی بیان شده برای این حکم معافیت، از استحکام چندانی برخوردار نبوده ولی میتوان روایات مدنظر را ناظر به مفروض بودن اختلال در عنصر روانی پدر دانسته و قتل فرزند توسط وی را از باب تغلیب عرفی سقوط عمد، مستوجب قصاص ندانست.

امرای؛ دارایی، (۱۳۹۵)، در مقاله ای با عنوان: «تحلیل حقوقی - فقهی فرزندکشی» به بررسی حقوقی و عکس العمل قانونی در برابر این جرم و شناخت مباحث فقهی که در این خصوص خانواده ها و جامعه را تهدید می کند پرداخته شده است. به عقیده ی پژوهشگر مواد قانونی که برگرفته از روایات بوده گریزگاهی برای مرتکبین فرزند کشی می باشد. از میان جنایات، زشت و ناپسندی که رخ می دهد می توان به قتل اشاره کرد که ارزشمند ترین و بزرگترین حق هر انسان (حق حیات) را از بین برده و از میان قتل هایی که رخ می دهد می توان به شنیع ترین آنها یعنی قتل های خانوادگی اشاره نمود و از منحوس ترین قتل های خانوادگی نیز می توان فرزند کشی را نام برد که در این جرم پدر، جد پدری یا مادر تحت تاثیر یک سری علل و عوامل با انگیزه های متفاوتی دست به ارتکاب جرم زده و در مقابل هر جامعه ای متناسب با اوضاع و احوال خاص خود علیه آنها واکنش نشان می دهند.

پروانه، (۱۳۹۷)، در مقاله ای با عنوان: «فرزندکشی و قصاص آن در قوانین کیفری» به بررسی جرایم فرزندکشی و قصاص آن پرداخته شده است. کودکان ضعیف ترین قشر جامعه بوده که در برابر آزارها و مشکلات شکست پذیرند و هر جامعه ای باید با وضع قوانین افتراقی (مخصوص) کودک درصد حمایت از آنان برآید تا از طریق بتواند جلوی آسیب های وارد بر کودک را به حداقل برساند. قتل کودک یکی از اشکال آزار کودک و البته شدیدترین نوع آن به شمار می آید که در جوامع بین

المللی از حساسیت خاصی برخوردار است. فرزندکشی شکل دیگری از قتل کودک است که توسط والدین صورت می گیرد و شکل مجازات آن در جامعه اسلامی بسته به این که پدر مرتکب جرم شده یا مادر متفاوت است به طوری که پدر را معاف از قصاص می دانند ولی مادر را نه. البته آنچه که از روایات و نصوص قانونی مشخص است معافیت پدر از قصاص نیز نسبی است و نه مطلق.

صادق پور و دیگران، (۱۳۹۶)، در مقاله ای با عنوان: «تاملی در کیفر تکرار جرم فرزندکشی و اعتیاد به آن با تکیه بر ظرفیت های فقه امامیه» به بررسی جرم فرزندکشی پرداخته شده است. توافق فقیهان اسلامی بر اشتراط انتفای ابوت در ثبوت قصاص انکارناشدنی است. باوجود این، در زمینه مسایل مرتباً این شرط اختلافاتی هست. یکی از مباحث مهم که در این میان کمتر مورد توجه قرار گرفته، تکرار فرزندکشی و اعتیاد به آن است. چه بسا با استناد به فلسفه تشریح قصاص یا موارد مشابه در فقه، همچون تحقق اعتیاد در قتل عبد، بتوان حکم قصاص پدر را در فرض تکرار یا اعتیاد نتیجه گرفت. همچنین، ادله لزوم قتل کسانی که بیش از سه بار مرتکب گناهان کبیره شده اند یا ادله افساد فی الارض نیز می توانند در این راستا مورد استناد قرار گیرند. در این نوشتار، با تکیه بر اطلاق و عمومیت ادله معافیت پدر از قصاص (باوجود جواز قتل پدر در برخی از صور فوق) ثابت شده است تمامی اینوجوه برای اثبات قصاص پدر ناکافی اند و اگر هم در مواردی جواز قتل او را ثابت می کنند، نه به عنوان قصاص، بلکه باعنوان مجرمانه دیگری مانند اعتیاد به قتل، قتل او را تجویز می نمایند.

کولیوند؛ علی داد عبدل آبادی، (۱۳۹۶)، در مقاله ای با عنوان: «عدم قصاص پدر در قتل فرزند» به بررسی جرم فرزندکشی توسط پدر پرداخته شده است. قتل زشت ترین پدیده و بزرگ ترین جنایتی است که حق حیات آدمی را هدف قرار می دهد حقی که زیر بنای تمامی حقوق انسانی تلقی شده است. جرم سلب حیات از دیر باز مورد اهتمام جوامع انسانی بوده و هر جامعه ای به فراخور حال و متناسب با شرایط، اوضاع و احوال، علیه آن واکنش نشان داده است. اسلام به عنوان جامع ترین آیین، گونه های جنایت و مجازات آنها را از نظر دور نداشته و قصاص جدی ترین و مناسب ترین واکنشی است که برای قتل عمدی در مقررات کیفری اسلام پیش بینی شده است. قصاص یکی از احکام جزایی اسلام است که مطابق آموزه های اسلامی، برای جنایات عمدی وضع و برای ثبوت و اجرای آن، شرایط و ضوابطی تعریف و شده است. یکی از شرایط ثبوت قصاص انتفا رابطه ی پدری

و فرزندى میان جانی و مجنى علیه؛ بدین معنا که اگر پدرى عمدا مرتکب قتل فرزند خود شود، حکم قصاص درمورد پدر اجرا نمى شود. این حکم اختصاص به پدر باب قصاص دارد و شامل نفیدیه و تعزیر نمى شود طبق نتایج این پژوهش پدر و جد پدرى درصورت ارتکاب به قتل فرزند و نوه خود قصاص نخواهند شد.

فصل دوم: مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

۲-۱ تعریف فرزند کشی

فرزند کشی عبارتست از سلب ارادی و ظالمانه حیات فرزند به وسیله پدر و مادر بالغ و عاقل (اسحاقی، ۱۳۸۰: ۲۵). در این تعریف چند نکته به چشم می خورد اخراج جان از بدن که لازمه ی آن وجود فرزند زنده است. اخراج جان، بدون دستور قانونی یا شرعی باشد.

عدم شمول پدر و مادری که فاقد مسئولیت کیفری هستند، از قبیل پدر و مادر مجنون که تصور عمد و عدوان از آنان نمی رود. بر این اساس " عنصر مادی فرزند کشی " شامل دو جزء است:

اول - وجود فرزند زنده، دوم - فعل پدر و مادر.

در این تعریف دو شرط دیگر برای اینکه پدر و مادر جرم فرزند کشی را مرتکب شوند یعنی بالغ و عاقل بودن پدر و مادر قید شده است. به نظر می رسد این دو قید زائد است زیرا بالغ بودن برای پدر و مادر صفتی بی معنا است ممکن است اینگونه تلقی شود که در مواردی افرادی سرپرستی فرزندی را به عهده می گیرند که در این صورت ممکن است سرپرست یا پدر و یا مادر ناتنی بالغ نباشد و لذا این قید این افراد را از دایره شمول خارج می کند اما باید گفت در اینصورت نمی توان آنان را پدر و مادر فرزند تلقی کرد و مشمول حکم مجازات پدر و مادر در قتل فرزند شد. قید عاقل بودن پدر و مادر هم رافع مسئولیت کیفری در همه قتل ها می شود و آوردن این قید در خصوص فرزند کشی مخصصی برای کشتن فرزند از دیگر قتل ها نمی شود.

۲-۲ عناصر جرم فرزند کشی

۲-۲-۱ عنصر مادی فرزند کشی

برای تحقق قتل عمد فرزند، جانی (پدر یا مادر باید علاوه بر نیت قتل، فعلی در حد انتساب قتل مرتکب شود. به عبارت دیگر مجرد اندیشه مجرمانه و قصد قتل فرزند کفایت نمی کند، بلکه باید با انجام عملی، قتل انجام شود و آن فعل در ایجاد جنایت نقش داشته باشد. بنابراین اگر بعد از فعل غیر

کشنده ای که اصولاً قابلیت ایجاد قتل را ندارد مرگ حادث شود، ضارب مسئول شناخته نمی شود زیرا احتمال اسناد جنایت به آن فعل حتی به طور نادر وجود ندارد. بنابراین جنبه ایجابی فعل پدر و مادر نقش اساسی در تحقق جرم عمدی فرزند کشی دارد. البته همچنان که در تبیین و تشریح قتل عمد گفته می شود در موارد یکه پدر یا مادر قصد صریح بر قتل فرزند یا فرزندان خود داشته باشند، دیگر ویژگی "غالبه کشنده بودن" فعل ارتكابی ضروری نبوده بلکه به هر نحو و یا هر وسیله ای که جنایت انجام شود قتل عمد محسوب می شود. به عبارت دیگر در صورتی که جانی قصد قتل داشته باشد، فعل ارتكابی هر چند در ایجاد جنایت صلاحیت نداشته باشد، عمل او قتل عمد محسوب می شود. (اسحاقی، ۱۳۸۰: ۲۷)

قتل عمد می تواند با فعل یا ترک فعل صورت بگیرد قتل عمد یعنی کشتن و یا کشتار و آن عبارت است از لطمه به حیات دیگری وارد ساختن خواه به واسطه عمل مادی و فیزیکی باشد خواه به واسطه ترک فعل (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۴: ۱۶۵). بنابراین اگر پدر یا مادری فرزند خود را حبس نموده و از طعام وی خودداری کنند، چنانچه مدت حبس وی به گونه ای باشد که معمولاً افراد مانند محبوس در آن مدت، زنده نمی ماند در صورت وقوع مرگ، قتل عمدی خواهد بود

۲-۲-۲ عنصر قانونی فرزند کشی

ماده ۳۰۱ ق.م.ا بیانگر این مهم می باشد بنابراین رابطه ابوت منحصراً قصاص را منتفی می کند ولی دیه و کفاره سر جای خود است و علاوه بر آن قاتل به مجازات تعزیری نیز محکوم می کند لازم به ذکر است که صرف وجود رابطه ابوت مانع ثبوت قصاص است اگر چه پدر کافر و فرزند مسلمان خود را به قتل برساند (موسوی خمینی، ۱۳۷۶: ۵۲۱)، زیرا مقتضی منع قصاص موجود بوده و علاوه بر آن اصل عدم اشتراط امر دیگر نیز موجود است (صادقی، ۱۳۸۳: ۵۸)

۳-۲-۲ عنصر معنوی فرزند کشی

رکن معنوی به عنوان یکی از ارکان اساسی در جرایم عمدی از جمله قتل عمد محسوب می شود. به عبارت دیگر کیفیت رکن روانی به خوبی قتل عمد را از دیگر قتل ها متمایز می کند. این رکن از چند عنصر اساسی تشکیل شده که عبارتند از: قصد عام، قصد خاص، آگاهی جانی بر ممنوعیت فعل و نتایج مورد نظر، امکان اسناد معنوی جنایت به اراده ی جانی قصد فعل از اجزاء